

13. Культурология. XX век. Энциклопедия. – СПб. : Университет. кн., 1998. – Т. I. – 447 с.
14. Лишаев С. А. «Дух»: семантический портрет и философский комментарий / С. А. Лишаев // *Mixtura verborum* 2003: возникновение, исчезновение, игра : сб. ст. / под общ. ред. С. А. Лишаева. – Самара : Самар. гуманитар. акад., 2003. – С. 154–176.
15. Медведик Ю. Інтерпретація барокової духовно-пісенної творчості у лірницькому виконавстві другої половини XIX – початку XX століть / Юрій Євгенович Медведик // *Ставропігійські філософські студії* : зб. наук. пр. з музикознавства, психології, педагогіки та філософії освіти. – Вип. 5 / упоряд. О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2011. – С. 31–44.
16. Петлій Л. Проблеми формування художнього світогляду населення України // *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Педагогічні та психологічні науки.* – 1998. – № 2. – С. 19–21.
17. Музыкальная энциклопедия. – Т. 2. – М. : [б. и.], 1974. – 960 с.
18. Рудницька О. Основи викладання мистецьких дисциплін / О. Рудницька. – К. : АПН України, 1998. – 183 с.
19. Самойленко О. І. Методологічні інтенції категорії «духовність» і методичне самовизначення сучасного музикознавства / Олександра Іванівна Самойленко // *Наук. вісн. Наук. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського.* – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. М. Скорик. – К. : [б. в.], 2010. – С. 7–21.
20. Сутормина Н. В. Онтологія музикальної духовності : дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.01 «Онтологія и теория познания» / Нинель Владимировна Сутормина. – Уфа, 2008. – 155 с.
21. Шостакович Г. Чи можна двічі увійти в одну й ту ж музичну течію? / Г. Шостакович // *Музика.* – 1992. – Вип. 6. – С. 26–30.

Игнатова Лариса. Контекстуализация феномена духовности в музыкальной культуре. В статье рассматривается понятие «духовность» в контексте музыкальной культуры, которое выделяется специфичностью и неоднозначностью толкования. В научный оборот введена типология музыкальной духовности, соответствующая определенным уровням сознания.

Ключевые слова: духовность, музыкальная культура, традиционность, нуминозность, академичность, повседневность.

Ignatova Larysa. Contextualization of the Phenomenon of Spirituality in Musical Culture. This article discusses the concept of «spirituality» in the context of the musical culture that stands specificity and ambiguity of interpretation. The scientific revolution introduced a typology of musical spirituality, corresponding to certain levels of consciousness.

Key words: spirituality, music culture, tradition, numinozist, academic, everyday.

Стаття надійшла до редколегії
08.04.2013 р.

УДК 721:698 (908)

Олена Кириченко

Архітектурна спадщина Кіровограда в контексті культурних смислів

У статті висвітлено специфіку сприйняття історичної архітектури міста Кіровограда (колишнього Єлисаветграда) в контексті розкриття культурних смислів. Проаналізовано, як історична архітектура може впливати на свідомість людини, що мешкає в місті сьогодні, як за допомогою стилевих рис історичних будівель розкривається естетична або пізнавальна інформація про епоху, а також як формується ціннісне сприйняття навколишнього міського середовища в сучасних городян та яким чином історична архітектура здібна стимулювати пізнання загального культурного тексту міста й регулювати людську діяльність у напрямі збереження культурної пам'яті.

Ключові слова: культурний смисл, історична будівля, архітектурний стиль, міське середовище, архітектурний простір, культурна пам'ять.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією зі змістових категорій сучасної гуманітарної наукової сфери є поняття «смисл», яке відрізняється від поняття «значення» та функціонує як

категорія, що впорядковує життєдіяльність людини культурними зумовленостями й дає змогу виявити її світоглядні принципи в різних галузях соціокультурного життя. Уже стає хрестоматійним твердження, що українська культура переживає період перехідної пори й перебуває сьогодні в стані надбання нових смислів. Значною мірою цей стан пов'язаний із пошуками національної ідентичності. Це пояснює актуальність проблеми розкриття змістового наповнення художнього образу в різних видах мистецтва в історичному вимірі для сучасного стану культури України. Одна з галузей, у якій культурні смисли виявляються найбільш наглядно, – історична архітектура, котра демонструє не лише технічні або стильові пошуки певного часу, а й відображає цікаве символічне наповнення та світоглядні концепції епохи, що сприймаються через століття в іншому розумінні. Це сучасна людина може осмислювати в контексті актуальних для сьогодення культурних смислів, які допомагають їй орієнтуватися в історико-культурному процесі та розуміти значення культурних пам'яток для сучасного суспільства, а також підвищує рівень національної свідомості.

Поняття культурних смислів у соціокультурному просторі життєдіяльності людини проаналізовано в колективній роботі Є. Подольської, В. Лихвар, Д. Погорілого. Цю проблему також висвітлює А. Шюц, Ю. Романов та інші вчені. Специфіку архітектурного простору та міського середовища в семіотичному та художньо-естетичному аспектах досліджено в роботах Ю. Лотмана, К. Лінча, М. Вебера, В. Глазичева, А. Іконникова, М. Пучкова, Е. Орлової, В. Шимко; до проблем вивчення специфіки історичної архітектури різних стилів зверталися В. Овсійчук, О. Борисова, Т. Каждан, Б. Соколов, О. Сидорова, Г. Борисовський, М. Євстратенко. Важливою галуззю у зв'язку із зазначеною темою є дослідження, що стосуються проблем колективної культурної пам'яті, зокрема М. Хольбакса, П. Нора, А. Дахіна.

Мета статті – з'ясувати специфіку існування історичної архітектури міста Кіровограда в контексті культурних смислів, що демонструє цікаві співвідношення традиційного та новітнього в сучасному міському середовищі й здатне стимулювати городян до пізнання загального культурного тексту міста, збереження в ньому місць культурної пам'яті, що, крім того, забезпечує підвищення рівня власної ідентичності суспільства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Визначення архітектури як культурного тексту [4] дає змогу розкрити її змістове наповнення за допомогою стильових особливостей і виявити ті принципи, завдяки яким архітектурне середовище є відображенням глибинного смислу культури. Зміст кожного тексту завжди є глибшим, ніж ті значення, що лежать на поверхні, ніж те, на що відкрито вказують зовнішні ознаки. Саме такий підхід сприяє аналізу формотворчих прийомів у тому чи тому архітектурному стилі, розкриттю специфіки декорування фасадів будівель та виявленню значення формування свідомого ціннісного ставлення до історичної архітектури. У цьому й полягають **завдання** статті.

Насамперед потрібно визначити поняття *міське середовище* та *архітектурний простір* як їх складову частину й з'ясувати, як архітектурна спадщина впливає загалом на свідомість сучасної людини, на її психологічний та емоційний стани, формує ціннісне ставлення до історії міста. Середовище прийнято трактувати як таку частину простору, яка спеціально відокремлена й організована під людське поселення і в якій активно використовуються різні об'єкти [7, с. 155]. К. Лінч відзначає двосторонні зв'язки між міським середовищем і спостерігачем, яким є кожна людина, що опинилась у місті. Тут важливо, наголошує дослідник, щоб місто піднесло цьому спостерігачеві добре організоване, поетичне й символічне середовище [3]. У цьому сенсі в історичній частині кожного міста закладений багатий потенціал. Говорити про міське середовище можна лише тоді, коли якась частина міста «осмислюється з точки зору культури, ...з точки зору його (середовища) освоєння та організації як певної культурної цілісності. За такої організації естетичним чинникам належить особлива роль», вважає Е. Орлова [7, с. 156].

Стосовно поняття «архітектурний простір міста» ми дотримуємося позиції, котра визначає цю категорію як таку, що «формується всією сукупністю будівель, споруд, комплексів забудови, тобто тих об'єктів міського середовища, що сприймаються чуттєво і в яких здійснюється життєдіяльність людей. Проектування і сприйняття архітектурного простору міста здійснюється в культурно заданих формах» [2, с. 7]. Міське середовище – це більш розвинуте поняття, значною частиною якого є архітектурний простір міста. Водночас саме архітектурний простір містить у собі символічну та особливу змістову наповненість, здатну впливати на естетичні та емоційні почуття мешканців міста.

У свою чергу, *культурний смисл* ми розглядаємо як специфічну культурологічну категорію, що може сприйматися як така інформація, котра напрацьована історичним досвідом і завдяки якій певна частина суспільства створює власний образ життя та культуру й постигає та розуміє навколишній світ, а також власне призначення в ньому. Світ культурних смислів існує не в речах, а в самій культурі, він відображений передусім у призначенні речей для життя людини, ми бачимо його і в традиційному світогляді, і в сучасному соціокультурному просторі. Смисли, що утворюються у свідомості людини, визначаються *трьома типами* – *когнітивним, аксіологічним, регулятивним* [8, с. 23]. Вони можуть мати різні рівні прояву, а саме: явний смисл, латентний смисл, скритий смисл, що пояснюємо співвіднесенням із відповідними культурними установленнями. Таким чином смисл набуває деякої подвійності, що зумовлює, з одного боку, існування факту самого по собі, з іншого – його культурну інтерпретацію [9, с. 40].

Зазначені культурні смисли мають власні характерні особливості. *Когнітивний смисл* відображає певні знання, що несуть із собою культурні артефакти або культурні тексти. Саме тут відображується вся повнота життя через багатоманітну систему знаків і символів, що демонструють збережені від часів архаїки (але, звичайно ж, в іншому сенсі) уявлення про внутрішню сутність дійсності. Культурним символом на рівні когнітивного смислу, його творчим початком є міфологічна образність, якою завжди користуються майстри в різних видах мистецтва. У цьому сенсі історична архітектура надає багатий матеріал, який представлений і формою, і декором, котрі перебувають тут у рівноправних умовах і виконують однакову функцію. Стосовно архітектурного образу, як цілісного та гармонійного, когнітивний смисл ґрунтується, скоріше, на конкретних знаннях й аналітичному підході до естетичних законів композиції, кольору, форми. Однак варто зазначити, що не кожна людина має уявлення про ці закони, вона здатна сприймати художній образ будівлі або на рівні підсвідомості, або через пояснення фахівця. У зв'язку із цим зростає роль пропагування історичної спадщини різноманітними засобами, що може пробудити зацікавленість городян у подальшому вивченні міського культурного тексту.

В основі *аксіологічних смислів* є такі «вічні цінності», як краса, добро, мир, любов, сім'я, дім, праця, природа. Вони й становлять тематичне ядро художнього світу мистецтва, у тому числі й архітектури, проте архітектура не відображає ці цінності в прямому значенні. Скоріше за все, архітектурний образ містить у собі ідеальну форму, ідеальне тлумачення деяких символів, що відповідають світогляду епохи. Кожен історичний стиль має власні переваги, які й відображаються у формальних ознаках, в оформленні будівель, зокрема їхніх фасадів, що й демонструє історична архітектура Кіровограда. У цьому випадку має значення усвідомлене сприйняття глядачем, що мешкає в місті або є гостем у ньому, особливостей історичних стилів, загального вигляду історичних архітектурних пам'яток, їхнього сусідства між собою та із сучасною архітектурою. Тоді аксіологічні смисли культури повертаються таким чином, що забезпечує усвідомлене збереження культурної пам'яті в місті. Важливу роль у цьому процесі відіграє поєднання ціннісних смислів із когнітивними і регулятивними.

Регулятивний смисл упорядковує види діяльності, яку вибирає людина як необхідну для себе, а також способи адаптації в цьому виді діяльності. В архітектурній творчості регулятивний смисл проявляє власне індивідуальну творчу манеру автора твору. У сучасному суспільстві цей вид культурних смислів спрямований на розуміння культурного значення творів минулого та конкретну діяльність, що підштовхує громадян на пошуки шляхів охорони та пропагування «місць пам'яті» (за висловленням французького дослідника П. Нора). Місто, яке добре запам'ятовується і в якому добре скомпонований історичний центр, може, за твердженням К. Лінча, створити основу для компіляції та організації особливих значень і асоціацій. При цьому власне відчуття місця, якщо воно пропущено крізь серце людини, підсилює людську діяльність, яка тут відбувається, і сприяє формуванню приємних серцю спогадів [3]. Архітектурний простір історичної частини міста надає безліч можливостей для формування такого ставлення до міського середовища, яке може сприйматися як унікальне.

Якщо уявити, що культурні смисли мають взаємний зв'язок між власне історичною спадщиною та сучасною людиною, яка проживає в місті й бажає бачити його найкращим, то формування особливого відношення до «історичного тіла міста» (за висловленням А. Дахіна) набуває підвищену актуальність. Саме це «тіло» потребує уважного до себе ставлення та глибокого розкриття його специфіки в конкретному місті.

В архітектурному просторі Кіровограда існує декілька історичних стилів та напрямів, які ввійшли в міське провінційне середовище впродовж двох століть. Їх поєднання в історичному центрі сформувало особливу територію, що сприймається як маленький острів минулого, з яким сучасна людина може вступити у своєрідний культурний діалог. Але треба розуміти, що для подібного діалогу потрібні певні знання, готовність їх отримувати й бажання сприймати історичну спадщину як культурне надбання, що залишилося від різних періодів національної історії.

Будівель періоду кінця XVIII – початку XIX ст. в місті не збереглося. Будівництво тоді ще не набуло тут масштабного розмаху й переважали одноповерхові дерев'яні будівлі або будівлі з лампача. Після великої пожежі 1836 р. міська влада підтримує забудову з цегли. Але активно забудовуватися Єлисаветград (історична назва міста) починає з приїздом сюди 1849 р. з Петербурга А. М. Достоевського. У цей період місто мало статус військового поселення, тому основним архітектурним стилем нових споруд стає пізній класицизм (ампір), який відповідає військовій доктрині державної влади.

Найбільш яскравою особливістю архітектури цього стилю є архітектонічність частин, чітке й послідовне підпорядкування декору строгій логіці архітектурної композиції, головним архітектурним формам та основним членуванням будівлі. Збережені в Кіровограді будівлі демонструють типові зразки провінційного варіанта пізнього ампіру, в якому відображене специфічне відношення до архітектурної форми й оздоблення фасадів: декор класицизму позбавлений «вільності» та надмірностей, які притаманні стилю бароко. На фасадах можна бачити, що він повністю підпорядкований архітектурному задуму, його розташування відповідає канонам стилю. Провінційний варіант ампіру навіть ще більш стриманий, ніж це можна відзначити в столичній архітектурі. У найбільш показових будівлях військового єлисаветградського комплексу архітектурний декор розміщений у «вузлових» місцях композиції фасаду. Окрема декоративна деталь набуває тут особливого значення через скупність і продуманість уживання. Загальному художньому образу відповідає проста конструкція та кольорове рішення, що притаманні провінційному варіанту пізнього класицизму.

Саме в цей час будівництво в місті контролює столична й губерньська військова влада. Існуючий державний реєстр фасадів житлових будинків не дозволяв жителям міста жодних відступів від правил. Будівництво за правилами починає формуватися вже з 1830-х рр., але в цей період у місті ще не поширене кам'яне будівництво, воно виникає лише іноді, особливо після великої міської пожежі 1836 р. [5]. Як було зазначено, ситуація змінюється з приїздом А. М. Достоевського, який перебував на посаді головного архітектора міста впродовж десяти років і при якому місто починає набувати більш упорядкованого вигляду. Принцип міської забудови, що складається в середині та другій половині XIX ст., відповідає фасадному розташуванню будівель уздовж вулиць, і ця тема настільки сильна, що формує весь майбутній містобудівний порядок [6]. Типові будівлі періоду пізнього класицизму майже позбавлені декору, лише в деяких випадках можна зустріти скромні пілястри або стриманий руст. Колишні будинки Дворянського зібрання та Земського чоловічого реального училища поряд із ним мають високі прямокутні вікна з арочним завершенням та руст на ризалітах, у першому є ще балкон із балясинами, що прикрашає фасад, – це все, чим обмежується система декору стилю ампір.

У єлисаветградській архітектурі 1870–1890 рр. уже проглядається зміна стильових переваг, класицизм витісняється еkleктикою, а з її приходом з'являється нове ставлення до декорування фасадів. Цей процес демонструє наче втомленість монотонними та однобічними будівлями, необхідність у пошуків архітектурного простору, що й привнесла із собою еkleктика.

У розвитку еkleктики розрізняються два етапи. Перший завершується в 1860-х рр. і відомий як «романтизм». На кіровоградських історичних фасадах цього часу, особливо житлових, декор майже повністю відсутній, переважають дрібнопрофільовані міжповерхові тяги та карнизи й такі ж дрібнопрофільовані наличники, які вторять формі віконних і дверних прорізів. Навіть збудований наприкінці 1860-х рр. єлисаветградський міський театр виглядав скромно й не мав жодних надмірностей в оздобленні, крім скульптури з трьох муз на завершенні фронтона. Відреставрований і реконструйований сьогодні театр виглядає помпезніше й урочистіше.

Другий період еkleктики отримав найменування «історизм» та охопив собою 1870–1890-ті рр. У цей час першорядне значення надається зверненню до архітектурного досвіду середніх віків. У декор будівель уходять елементи візантійської, романської, готичної, давньоруської архітектури, народ-

ного мистецтва. Відбулось як би друге народження, нове відкриття некласичної архітектури, що було відображено майже одночасно в столичних і провінційних містах. Більшого значення в оздобленні фасадів періоду історизму набуває декоративна деталь. У цей період визначається, що людське око, з одного боку, потребує позбавлення від одноманітності ампіру, з іншого – певного масштабу, дрібнішого, ніж масштаб будівлі. Еклектичні фасади елісаветградських будівель періоду кінця XIX – початку XX ст. починають рясно прикрашатися декором, який запозичується у своїх формах із названих вище стилів. Еклектика в її варіанті історизму дала несподіване поживлення міським вулицям на тлі будівель у стилі пізнього ампіру. У самому кінці XIX ст. в моду ввійшли будівлі так званого «цегляного стилю» з елементами неовізантійського й ренесансного декору, з уключенням побілки та виділення окремих архітектурних деталей. Уже це додало деяку мальовничість міському простору.

Можна вважати, що місто отримало подарунок для себе з приїздом наприкінці XIX ст. двох видатних архітекторів, які виявилися представниками двох архітектурних шкіл країни – петербурзької (головний архітектор Єлісаветграда О. Лишневський) і московської (уроджений елісаветградець Я. Паученко). Творчі пошуки цих майстрів збагатили міський архітектурний простір, оживили міське середовище й забезпечили активне входження в місто яскравих будівель у стилях історизм, «цегляний стиль» (або купецький) та модерн. Імена архітекторів добре знають городяни, але, на жаль, ставлення до створених ними будівель не завжди було зацікавленим, і сьогодні майже в половині творів О. Лишневського не встановлено авторство, також, як власне і в багатьох інших будівель, що створювали різні архітектори.

Єлісаветград опинився в числі тих міст, у яких з'єдналися історизм (еклектика) й модерн, причому в специфічно місцевому варіанті. Модерн перетворив будинок у живий організм, у якому архітектурна форма наділена енергією становлення, «незавершеності». На ранній стадії стилю в декорі фасадів з'являється соковита мальовнича деталь, вона привносить у «затишний» простір елісаветградських вулиць елементи емоційної насиченості (особняк купця Д. Барського, кінець XIX ст., арх. О. Лишневський). Пишні форми неobaroco 1880–1890-х рр., що так рясно застосовані в декорі особняка Барського, стали перехідним етапом від неживого, правильного візерунка еклектики (яку той же Лишневський використовував у проектах Жіночої гімназії та Реального училища) до живих образів орнаменту модерна. Фасади будинків Я. Паученко нагадують різні архітектурні епохи. Це враження виникає за рахунок всіляких засобів: силуету стін, форм даху, декоративних елементів, гри з кольором і світлом.

У пізньому модерні стає загальним принципом згортання образотворчого сюжету до короткого, зарядженого асоціаціями мотиву та створення нової, дихаючої сенсом структури з таких мотивів. У зрілому модерні скульптурний декор будівлі позбавляється звичної оповідно-ілюстративної ролі, виступаючи, скоріше, як «провідник» сенсу, який відкриває шлях до підсвідомого світу образів і почуттів, світу, що непрямим чином відображений у речовому матеріалі архітектури. Органічним елементом оформлення фасаду на цьому етапі стилю стає жіноче тіло (каріатида та скульптурні групи німф на будівлях у центрі Єлісаветграда), як додатковий акцент уже наявним чоловічим фігурам, збереженим від ампіру (статуя Аполлона в ніші Гранд-готелю). Важливу роль відіграють у зрілому модерні величезні вікна або їх варіативне розміщення в різних архітектурних об'ємах (Пасаж Шполянських, «Ілюзіон», вар'єте-ресторан «Модерн»). Особливу красу архітектурному простору міста надавали вигини покрівлі, асиметричні форми віконних прорізів, візерунки металевих огорож – тут працювало багато ковалів та майстрів ливарної справи. Модерн у поєднанні з історизмом надав більшої емоційності міським вулицям.

Отже, розглянувши специфіку історичної архітектури Кіровограда, можна підбити підсумки й визначити, яку функцію виконує світ культурних смислів стосовно власного міста в сучасного громадянина.

Когнітивні смисли мають латентний і скритий прояви, вони забезпечують знання про стилі, про форми декорування та принципи використання архітектурних деталей в оформленні фасадів, про символіку та значення цих деталей, про окремі будівлі та їхню історію. Архітектурні образи кіровоградських будівель на кожному історичному етапі виконували певну змістовну роль у процесі конструювання реальності та забезпечували семіотичне значення у створенні культурних смислових універсалій. Культурні смисли історичної архітектури вписуються в загальний смисл культури, яка

функціонує в суспільстві, відповідаючи вимогам підтримувати рівновагу психологічної, духовної і матеріальної цілісності суспільства. Це повинні усвідомлювати жителі сучасного Кіровограда, якщо вони бажають бачити своє місто цікавим для себе.

Аксіологічні смисли є явними смислами життя людини, вони формують осмислене ставлення до архітектурної спадщини міста, до його минулого та розуміння потреби збереження його в культурній пам'яті, що могло б статися в тому числі з поверненням історичного імені Кіровограду.

Регулятивні смисли можуть мати характер латентних та явних, вони дають змогу регулювати взаємовідносини жителів міста з архітектурним середовищем. Більшість із них сприймає архітектуру неусвідомлено, частіше без інтересу через відсутність знань. У цьому випадку важливою є діяльність тих людей, від яких безпосередньо залежить збереження пам'яток архітектури та формування місць пам'яті в місті. Для Кіровограда значущою подією стає впровадження міжнародної програми «Креативне місто». Сьогодні повертають історичні назви центральним міським вулицям, розробляють проект створення історичного центру, реставрують архітектурні пам'ятки, створюють інтерактивні програми святкування дня міста тощо.

Висновки. Якщо вважати, що «проблема смислу – це проблема... “внутрішньої часової свідомості”, ...у якій для суб'єкта переживання конститується сенс його переживань» [12, с. 698], то весь комплекс культурних смислів, який визначає взаємовідносини городян з історичними пам'ятками міста, є суттєвим просуванням уперед в осмисленні самоідентичності міської спільноти.

Джерела та література

1. Борисовский Г. Б. Красота и польза в архитектуре / Г. Б. Борисовский. – М. : Стройиздат, 1975. – 129 с.
2. Ковалев Ю. А. Дизайн архитектурной среды как способ моделирования социокультурного пространства города : автореф. дис. ... канд. филос. наук / Ю. А. Ковалев. – Ростов н/Д, 2009. – 22 с.
3. Линч К. Образ города / К. Линч. – М. : Стройиздат, 1982. – 328 с.
4. Лотман Ю. М. Архитектура в контексте культуры // Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб. : Искусство-СПб, 2004. – С. 676–683.
5. Материалы Строительного комитета г. Елисаветграда: Журналы заседаний Строительного комитета об устройстве г. Елисаветграда и выдачи ссуд для постройки домов. 1836–1839. – ДАКО, ф. 19, оп. 1, д. 1–16.
6. Материалы Строительного комитета г. Елисаветграда: Прошения жителей города об отводе городских мест под постройку каменных домов (с 22 января 1847 г. до 13 марта 1850 г.). – ДАКО, ф. 18, оп. 1, д. 448, л. 1–95.
7. Орлова Э. А. Городская среда как культурно-эстетическое явление / Э. А. Орлова // Эстетическая культура. – М. : [б. и.], 1996. – С. 154–177.
8. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс культурології : навч. посіб. / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, Д. Є. Погорілий. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 368 с.
9. Романов Ю. И. Культурология / Ю. И. Романов. – СПб. : Питер, 2007. – 206 с.
10. Соколов Б. Каменный сад русского модерна [Электронный ресурс] / Б. Соколов // Наше наследие. – 2005. – № 75–76. – С. 150–165. – Режим доступа : <http://www.nasledie-rus.ru/podshivka/7516.php>
11. Франция-память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1999. – 333 с.
12. Шюц А. Мир, светящийся смыслом : сб. ст. / А. Шюц. – М. : Рос. полит. энцикл., 2004. – 1056 с.

Кириченко Елена. Историческая архитектура Кироваграда в контексте культурных смыслов современной городской среды. В статье исследуется специфика восприятия исторической архитектуры города Кироваграда (в прошлом Елисаветграда) в контексте раскрытия культурных смыслов современной городской среды. Рассматривается, как могут влиять на сознание человека, проживающего в городе сегодня, исторические архитектурные памятники, как с помощью стилевых черт исторических зданий раскрывается эстетическая или познавательная информация об эпохе, а также как формируется ценностное восприятие окружающей городской среды у современных жителей города и каким образом историческая архитектура способна стимулировать к познанию общего культурного текста города и регулировать человеческую деятельность в направлении сохранения культурной памяти.

Ключевые слова: культурный смысл, историческое здание, архитектурный стиль, городская среда, архитектурное пространство, культурная память.

Kirichenko Olena. Historical Architecture of Kirovograd in the Cultural Meaning of the Modern Urban Environment. This article explores specific the perception of the historical architecture of the city of Kirovograd (formerly of Yelisavetgrad) in the context of disclosure of cultural meanings of modern urban environment. The article

discusses how the mind can affect the person who lives in the town today, historical landmarks, like using stylistic features of historic buildings reveals the aesthetic and cognitive information about the historical period, and how a value-perception of urban environment in modern residents of the city and how the historical architecture is able to stimulate the knowledge of the text of the common cultural and regulate human activities for the preservation of cultural memory.

Key words: cultural meaning, historical building, architectural style, urban environment, architectural space, cultural memory.

Стаття надійшла до редколегії
20.03.2013 р.

УДК 316.613:117.72

Тетяна Костюк

Аксіологічний вимір сакрального простору ідентичності: вітчизняний вимір

Статтю присвячено вивченню особливостей функціонування, ролі цінностей і ціннісних орієнтацій у творенні сакрального простору особистісних ідентичностей. У ній сфокусовано увагу на традиційних релігійних, родинних, національних та діяльнісних ідентифікаційних процесах українця та розкрито їхні характерні риси функціонування через спектр аксіологічної проблематики.

Ключові слова: ціннісні орієнтації; цінності; сакральне; релігійна ідентифікація; релігійність; ціннісні етнопсихологічні домінанти; священне і мирське; духовне і матеріальне; родинна ідентичність; сімейні традиції; звичаї, свята й обряди; патріотизм; національна ідентифікація; дух нації; діяльнісна ідентифікація.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах швидкоплинності глобалізаційних, інтеграційних процесів та інформаційної революції постіндустріального суспільства, у час переорієнтації соціокультурного простору на масові цінності й долучення до безмежного міжкультурного діалогу, у просторі виникнення нових можливостей культурного вибору важливими і сьогодні є питання унікальності особистості, важливості її ціннісних орієнтацій та ідеалів, а також власне аксіологічних передумов її ідентичності.

Упродовж історії свого розвитку людство сформувало низку морально-духовних сакральних цінностей, які є основою життєдіяльності людини незалежно від релігійних вірувань, раси, національності, місця проживання, родинних зв'язків. Не випадково у священних релігійних книгах вони зафіксовані як постулати, правила життєдіяльності для кожного. Зрозуміло, що з історичним поступом людства зміст загальнолюдських цінностей зазнавав трансформацій.

У сучасному українському суспільстві проблематика становлення та розвитку особистісної ідентичності, її ціннісно-сислової сфери, навичок цілепокладання та ставлення до свого життя є не лише досить актуальними, а й необхідними та життєво важливими, оскільки успішне функціонування всіх сфер суспільного життя значною мірою визначають особистісні якості, здібності, вимоги та цінності конкретної людини, яка здатна протиставляти соціуму свою волю та свої бажання, а також захистити свої права та здійснювати свідомий життєвий вибір [9].

Очевидним є те, що чим далі людство буде просуватися вперед, тим більшу *актуальність* набуватимуть питання, безпосередньо пов'язані з проблематикою окремої особистості й, зокрема, функціонуванням та збереженням її культурної ідентичності в мультикультурному просторі співіснувань безлічі різноманітних норм та цінностей, у тому числі і автентичних, і псевдо-. Тому в час іманентно-матеріалізованого раціонал-капіталізму важливим постає ідентифікація на основі справжніх цінностей та ціннісних орієнтацій, які, будучи побудованими на прогресивних ідеях, структурували б навколо себе сакральний простір на засадах вічних цінностей, закладених у підсвідомості (так званому колективному несвідомому, архетипах, кодах нації), на відміну від профанованої квазіідеалами побутової культури масової свідомості.

Говорячи про потребу спиратися на загальнолюдські морально-духовні цінності, не можна нехтувати національними цінностями, багатомірними надбаннями національного поступу. Що ж до